

Din jurnalul generalului Alexandru I. V. Socec. Impresii despre familia regală a României, 1888-1914

ADRIAN-SILVAN IONESCU

Alexandru I.V.Socec s-a născut la București, în ziua de 17 august 1859, ca fiu al celebrului librar și editor I.V.Socec.

Studiile liceale și le-a făcut la Leipzig, absolvindu-le în 1877, după care, timp de trei ani, a cutreierat Europa (Dresda, Viena, Paris, Nisa, Monte Carlo), constituindu-și o solidă cultură umanistă. La întoarcerea în țară, începând cu data de 1 martie 1880, și-a efectuat stagiul militar, la Cavalerie. La 1 decembrie al aceluiași an, a fost ridicat la gradul de brigadier (caporal). Mare iubitor de cai și de uniforme – pe care mai târziu le va descrie într-un album – s-a hotărât să se consacre carierei militare și s-a înscris la școala de subofițeri de la Mănăstirea Dealu, pe care o absolvă plasându-se pe locul 26 în clasa formată din 48 de elevi. La 1 martie 1881, a fost înaintat la gradul de sergent, iar la 1 aprilie 1883 este făcut sublocotenent. Face un stagiul de specializare la Școala Superioară de Ofițeri de Cavalerie de la Viena, pe care o termină cu un calificativ excelent. În anul 1885, se afla în Regimentul 4 Călărași, iar anul următor în escadronul de jandarmi din București. A fost avansat la gradul de locotenent la 1 decembrie 1887, iar anul următor a fost mutat la administrația centrală a Armatei, unde a activat până în 1889, când s-a reîntors la jandarmi. În același an, a fost selectat ca ofițer de ordonanță al principelui moștenitor Ferdinand, recent sosit în țară. În anul 1891 a fost decorat cu Ordinul „Coroana României” clasa V. Dacă primele avansări s-au făcut destul de rapid, înainte de împlinirea termenului „reglementar” de cinci ani pentru un grad, va trebui să aștepte aproape șase ani pentru a fi făcut căpitan, la 8 aprilie 1893¹. În 1894 își dă demisia din Armată, din spirit de solidaritate cu alți camarazi care protestau astfel împotriva metodelor arbitrare după care se făceau înaintările și transferurile în cavalerie de către generalul Grigore Cantilli, inflexibil și sever ofițer de infanterie devenit Inspector General al Cavaleriei². Ca măsură disciplinară, căpitanul Socec este trecut în poziție de disponibilitate, împreună cu ceilalți 22 de ofițeri de cavalerie care nu-și retrăseseră demisiile, conform raportului nr. 19913, din 4 februarie 1894, al ministrului de Război către rege și al Înalțului Decret nr. 401, ratificat de suveran la aceeași dată³. Dar, la 10 mai al aceluiași an, este rechemat în activitate și repartizat la Regimentul 1 Roșiori, cu

¹ „Anuarul Armatei Române” 1883-1916.

² Emanoil Hagi-Mosco, *Dueluri de ale românilor și altele*, în *București-Amintirile unui oraș. Ziduri vechi. Ființe dispărute*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 266; D.A.N.I.C., fond General Socec Alexandru, dosar 6, f. 56-72.

³ „Monitorul Oastei” nr. 8/15 februarie 1894, p.184-185.

garnizoana la Slobozia⁴ – chiar și alegerea acestui oraș mărunț și inospitalier reprezenta o măsură punitivă față de tinerii ofițeri răzvrățiți. După un timp, pedeapsa a fost ridicată, iar căpitanul Socec, reabilitat, și-a dat, cu brio, examenul pentru gradul de maior, la care a fost avansat la 8 aprilie 1898. În 1900, este comandantul hergheliei armatei. Trec alți șase ani până să fie avansat la gradul de locotenent-colonel, la 10 mai 1904, dar numai trei ani până să ajungă colonel (10 mai 1907). În sfârșit, la 1 aprilie 1913, este făcut general de brigadă. În 1915 era comandantul celui de-al 5-lea Comandament teritorial (Constanța), iar în 1916 al celui de-al 3-lea Comandament teritorial

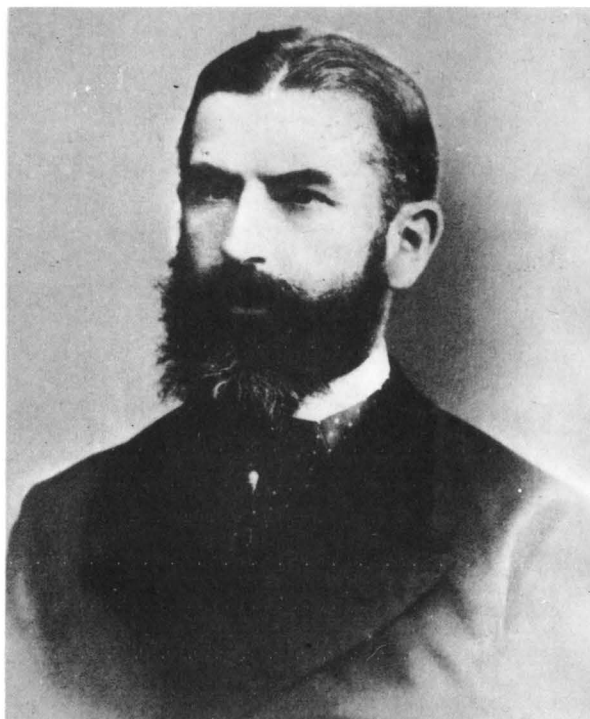
Regina Elisabeta

(Ploiești). A fost unul dintre cei mai decorați ofițeri ai armatei române pe timp de pace: în tot acest răstimp a fost răsplătit cu medaliile „Bărbăție și credință” clasa I (1904), „Bene Merenti” clasa I (1910), „Răsplata Muncii” clasa I (1913) și Ordinul „Steaua României” cu spade clasa IV (1912), la care s-au mai adăugat multe alte ordine și medalii străine, primite cu diverse ocazii⁵.

Îndrăgostit de armată și de ținutele ei militare, Alexandru Socec publică, pe când era locotenent, un album cu toate uniforme, gradele și decorațiile românești din acel moment. Lucrarea apare în două variante, în limbile română și germană, la editura lui Moritz Ruhl din Leipzig, care era specializată în publicații

⁴ Înalt Decret nr. 1903/4 mai 1894, „Monitorul Oastei” nr.27/12 mai 1894, p. 636.

⁵ „Anuarul Armatei Române”, 1883-1916.

Regele Carol I

luni de război, în 1916, s-a aflat constant sub foc, de la Petroșani în Dobrogea și apoi pe malurile Argeșului. Deși s-a purtat cu bravură la comanda Diviziei 2/5 – așa cum relatează în jurnalul său de război și în broșura *Zile de restriște din anii 1916-1918 și episodul din bătălia de pe Argeș*⁶, publicată în 1922 și reeditată, cu adăugiri esențiale, în 1928 – a fost făcut răspunzător de retragerea în debandadă a trupelor române spre București și pierderea Capitalei⁹, acuzat de părăsirea postului de comandă și dat în judecată la Curtea Marțială. Procesul, destul de neclar, a trenat din lipsă de suficiente probe incriminatoare.

cu tematică militară. Cele două albume, de mici dimensiuni (12 x 17,8 cm), poartă titlurile *Uniformele Armatei Române* și, respectiv, *Die Rumänische Armee in ihrer gegenwärtigen Uniformierung*⁶. Câțiva ani mai târziu, în 1895 sau imediat după, scoate, la editura tatălui său, un alt album, mult mai luxos și mai mare, intitulat *Les tenues de l'Armée Roumaine*, în care se ocupa de modificările survenite în uniforme prin regulamentul din 1895⁷.

În primele patru

⁶ Adrian-Silvan Ionescu, *Un album al oștirii de la finele secolului al XIX-lea necunoscut*, în „Muzeul Național” IX/1997, p. 118-126; Idem, *Un album uitat al armatei române de Alexandru I.V.Socec*, în „Revista Muzeelor” nr. 4/1997, p. 65-75.

⁷ Idem, *Albumele Armatei Române din secolul al XIX-lea*, în „Revista Muzeelor” nr. 8-9-10/1990, p. 68-94.

⁸ General Alexandru I.V.Socec, *Zile de restriște din anii 1916-1918 și episodul din bătălia de pe Argeș*, ediția a doua, București, Institutul de Arte Grafice „Tiparnița”, 1928.

⁹ *Enciclopedia României*, București, 1940, vol. I, p. 912; Constantin Kirilescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, ediția a doua, București, Editura Casa Școalelor, 1926, vol. II, p. 220; Petre Otu, Marian Ștefan, *Cazul generalului Socec*, în „Magazin Istoric” nr. 8(377)/august 1998.

Principesa Maria

1 octombrie 1918, într-o închisoare cu regim special din Iași. Acolo putea primi vizite, ziare, cărți, pachete cu mâncare de acasă, se putea plimba în voie prin curtea penitenciarului și avea celulă personală. Dar aceasta nu-l putea mulțumi pe generalul Socec, el solicitând rejudecarea procesului, în urma căreia, după război, a fost găsit nevinovat și achitat. Pentru a fi cunoscută de toată lumea drama sa și marea nedreptate ce i se făcuse, generalul Alexandru I.V. Socec a dat publicității broșura mai sus amintită. Dar toate aceste avatari legate de dezonoarea suferită i-au amărât ultimii ani ai vieții. A murit la 31 mai 1928.

Printre altele, fusese considerat un ofițer de salon, incapabil și lipsit de abnegație, fără experiență de conducere și inițiativă în caz de acțiune și, pe deasupra,

Erau aduse, dimpotrivă, mărturii irefutabile în favoarea nevinovăției generalului Socec. Din relatările sale reieșea că generalul Alexandru Prezan avea nevoie de un țap ispășitor pentru greșelile tactice ale Marelui Cartier General Român¹⁰. De aceea, au fost făcute eforturi deosebite pentru a fi găsit, cu orice preț, vinovat: au fost ascunse anumite documente ce ar fi pledat în favoarea sa – precum carnetul cu ordine al Diviziei 2/5 – și s-a simulat pierderea dosarului, pentru a fi făcut un altul, cu mult mai multe probe (mincinoase) împotriva sa. În final, s-a pronunțat verdictul de „vinovat”, a fost degradat și încarcerat, între 22 ianuarie 1917 –

¹⁰ General Alexandru I.V. Socec, *op. cit.*, p. 4, 49-58, 63-68, 70-76, 80-81, 86-89, 94.

laș. Toate acestea s-ar fi datorat activității sale antebelice, desfășurată mai mult în administrația centrală și în preajma Palatului Regal, ca aghiotant princiar, decât la comanda unor unități. Într-o anumită măsură, acestea erau adevărate, căci, în tinerețe, Alecu Socec fusese mulți ani ofițer de ordonanță sau făcuse parte din escadronul de jandarmi care asigura garda cortegiilor regale. Impresiile sale despre familia domnitoare – rod al unei observații atente din timpul serviciului sau din ocaziile neoficiale, în care se afla, adesea, în preajma tronului – le-a consemnat în jurnalul său, păstrat în 26 de volume, manuscrise, în Fondul Personal General Alexandru Socec, la Arhivele Naționale Istorice Centrale.

Rafinat, stilat, elegant, cu aspect plăcut și vaste deschideri culturale care depășeau cu mult pregătirea și orizontul unui militar de carieră (meloman avizat, estet capabil să emită judecăți de valoare privind artele plastice, cititor pasionat de literatură), interlocutor agreabil, poliglot stăpânind la perfecție germana, franceza și engleza (într-atât încât observa chiar greșelile gramaticale făcute de o englezoaică get-beget ca principesa Maria), bun dansator, excelent călăreț și cunoscător al cailor, sportiv desăvârșit, Alexandru Socec era o companie plăcută și căutată în înalta societate din orice mare capitală sau stațiune balneară de lux, fie Viena, București sau Berlin, fie Baden-Baden, San Remo sau Nisa.

La începutul lunii martie 1885, când se afla la Viena, la specializare la școala de cavalerie, face cunoștință cu o frumoasă și tânără americană dintr-o foarte bogată familie din Philadelphia, Susie Harlan-Price. Tatăl fetei, James Price, deținea mari proprietăți funciare în Florida, acțiuni în diverse bănci și o linie de feribot care făcea legătura între New York și orașele vecine de pe coasta de est a Statelor Unite. Soția acestuia era fiica unui bogat armator din Wilmington, domnul Harlan, și avusese o zestre imensă, a cărei valoare se ridica în acel moment la 800.000.000 dolari. Familia petrecea mai tot timpul în Europa, unde deținea o vilă la Dresda, o alta la Stuttgart (cu 27 de camere numai pentru stăpâni, 9 pentru servitori, grajd cu 8 cai, ghețarie, lumină electrică, parc de 850 m² și o curte de 260 m²) și un apartament de 6 camere, permanent închiriat, la Hotel „Imperial” din Viena, pe lângă somptuoasa reședință din Philadelphia, casa bătrânească din Wilmington și o vilă pentru vacanță, la Saratoga, pe țărmul oceanului, pentru băi de mare¹¹. Familia era numeroasă, soții Harlan-Price având șase copii: Harry, însurat cu o fată bogată din Philadelphia, Margill, măritată cu un baron austriac, Louise, măritată cu un baron ungar, Susie de 17 ani, Annie de 15 ani și May de 13 ani¹². Alecu Socec se căsătorește cu Susie pe 11 iunie 1885, la Viena, nunta făcând mare valvă în capitala imperiului. Prin această căsătorie el intra în cerul Curții și se înrudea cu importante familii din protipendada austro-ungară și prusiană. Cumnații săi erau baronul Edmund von Wucherer-Huldenfeld,

¹¹ D.A.N.I.C., fond General Socec Alexandru, dosar 5, f. 61; dosar 7, f. 23.

¹² *Ibidem*, dosar 5, f. 47.

locotenent de artilerie, șambelan al împăratului Franz Joseph și șeful casei militare a arhiducelui Eugen, soțul lui Margill și baronul Gabor Bornemisza, locotenent de husari și șambelan al kaiserului, soțul Louisei, iar după 1897, când se măritase și Annie, cu principele Friedrich von Ardeck, fiul ducelui de Hessa și înrudit cu regina de Württemberg – fapt ce nu-i prea convenea prințului moștenitor Ferdinand, care, după opinia memorialistului, era „enorm de snob”¹³. La domeniile cumnaților au petrecut proaspeții însoțite multe vacanțe plăcute. La castelul Gleinstetten din Styria, al celui dintâi, au fost oaspeți în iulie 1885, în luna de miere¹⁴.

Alexandru Socec avea relații înalte și în țară: era prieten intim, încă din copilărie, cu Take Ionescu¹⁵. Când socrii americani vizitează tânărul cuplu la București, sunt prezentați la Palatul Regal, apoi sunt invitați la o serată muzicală la Curte, unde regele Carol I conversează vreo 3-4 minute cu Socec, iar regina Elisabeta se întreține mai mult cu el despre muzică și literatură¹⁶.

Adesea comanda câte un pluton sau escadron din garda regelui sau a prințului moștenitor: la manevrele din noiembrie 1888 de la Râmnicul Sărat l-a întâmpinat pe suveran la gară¹⁷, iar la 10 mai 1893 a însoțit trăsura prințului Ferdinand și a principesei Maria¹⁸. În 1895 a fost mutat la Regimentul 4 Roșiori, unitate formată special pentru principesa Maria, care era colonel onorific al ei. Chiar principele moștenitor solicitase aducerea sa acolo¹⁹, pentru că era un bun călăreț de la care trupa și ceilalți ofițeri aveau ce învăța. Astfel, căpitanul Socec se afla adesea în anturajul princiar. În jurnalul său, descrie cu mult entuziasm parada de la 10 mai 1896, când tânăra și frumoasa principesă a defilat în fruntea regimentului ei: „Parada a fost un triumf. Prințesa, în uniforma Regimentului 4 Roșiori, a stârnit nemaiauzite urale și aplauze. O ploaie de flori s-a revărsat pe drumul Prințesei; ea era frumoasă ca un vis frumos! Nu numai bărbații – dar toate femeile erau amorezate de Prințesa Maria: călare pe <Jimmy>, părea că este lipită de cal! Silueta Prințesei putea servi lui Vollet ca model, cum a servit renumitul pictor Adjukievitsch! (sic!)”²⁰.

Nu aceeași părere avea despre prințul Ferdinand, care, după spusele sale, nu călărea deloc bine și chiar se temea de cai²¹. Îl putuse observa foarte bine fiindcă, în 1889, fusese atașat ca ofițer de ordonanță al acestuia²². Călăreau împreună și Socec îl învățase pe principe să nu mai încalece în stil nemțesc, cu piciorul întins, ci în mod mai elastic; de altfel, Ferdinand se ținea mai mult în frâu

¹³ *Ibidem; Ibidem*, dosar 7, f. 26.

¹⁴ *Ibidem*, dosar 5, f. 52.

¹⁵ *Ibidem*, f. 59 verso.

¹⁶ *Ibidem*, f. 60.

¹⁷ *Ibidem*, dosar 6, f. 10.

¹⁸ *Ibidem*, f. 59 verso.

¹⁹ *Ibidem*, dosar 7, f. 5.

²⁰ *Ibidem*, f. 16-17.

²¹ *Ibidem*, dosar 6, f. 22.

²² *Ibidem*, f. 20.

Principele Ferdinand

decât în pulpe și rupea gura cailor²³. Memorialistul relatează că prințul era deosebit de emotiv și timid, iar în prezența femeilor se pierdea cu totul ori se ambala foarte ușor. Era, însă, un observator fin și atent al oamenilor, șiret, sarcastic, iar, uneori, invidios și răutăcios²⁴. După afirmațiile lui Socec, îi plăceau „două lucruri – băutura și femeile!”²⁵. Când fusese în vizită la Sigmaringen, se plictisise foarte rău pentru că acolo nu erau femei; la întoarcere, în chip de apreciere pentru serviciile lui Socec, îi adusese drept cadou o cravașă cu mâner de argint și inițiala *F* încoronată²⁶. Principele era, de obicei, vesel, râdea mult și cu ușurință, pentru orice fleac²⁷, îi plăceau glumele cam groase („scabroase”, le numește memorialistul)²⁸, iar la jocul de cărți se bucura ca un copil când câștiga, dar se și supăra când pierdea²⁹.

Socec observase că principele Ferdinand vorbea cu dificultate în orice limbă, nu numai în româna pe care abia o învățase: „Prințul are mare greutate în a-și exprima gândurile nu numai în românește, ci și pe nemțește sau franțuzește – caută cuvintele, nu poate

²³ *Ibidem*, f. 22.

²⁴ *Ibidem*, f. 40.

²⁵ *Ibidem*, f. 42.

²⁶ *Ibidem*, f. 31.

²⁷ *Ibidem*, f. 35-36.

²⁸ *Ibidem*, f. 22.

²⁹ *Ibidem*, f. 34.

forma cu ușurință o frază”³⁰; „Are obiceiul de a repeta întotdeauna ultima frază care i se spune, de ex. <<Am petrecut admirabil>>. El: <<Ah, da, admirabil!>>, <<Am plecat târziu acasă>>. El: <<Ah, da, am plecat târziu!>>. Pronunță infam românește”³¹. Fiind ales senator de drept, a trebuit să țină o cuvântare pe care Socec, care o auzise, o reproduce, cu mult haz, fonetic: „Atinc mijgat de guvindele maculitore ale Tomnului Brejedinte și de galduroza Turneafostre brimire – zunt vericit a lua locc în ageasta inalda adunare etc. etc.”³² Când l-a corectat, a observat că acest lucru nu i-a făcut plăcere principelui.

Principelui moștenitor îi era foarte frică de regele Carol și nu îndrăznea să îi iasă din voie. Era obligat să meargă să lucreze la diverse ministere, iar locotenentul Socec îl însoțea ca aghiotant. Dar activitatea era doar formală, căci tânărul Ferdinand nu pricepea prea mult despre ce era vorba. Spune Socec: „Am fost și eu de 2 ori cu El la minister și am văzut <<ce lucrează>>. Fumează 2-3 țigări mari și repetă ultimul cuvânt adăugând de 3-4 ori – <<Ah, ta-ta-ta!>>, dar n-a înțeles nimic până se schimbă conversația românească în franțuzește!”³³

Alec Socec și soția sa, Susie, l-au avut de mai multe ori oaspete pe principe la masă ori la petreceri, atât atunci când era holtei, cât și după ce se însurase.

În 1890, la un an după ce Zoe Davila și Elena Văcărescu au fost numite domnișoare de onoare ale reginei Elisabeta, principele moștenitor se amoretase de amândouă, fapt ce a stârmit ura reciprocă a celor două tinere³⁴. Socec pretinde că, dacă i-ar mai fi fost aghiotant moștenitorului tronului, acest lucru nu s-ar fi întâmplat, căci ar fi știut cum să îl sfătuiască și să îl protejeze; dar, între timp, el fusese înlocuit cu alt ofițer, cu mai multe relații, și dispăruse posibilitatea de a se afla în apropierea lui Ferdinand, iar acesta era foarte influențabil și nu ținea piept șireteniei feminine. Până la urmă, Elena Văcărescu, deși mai urâtă decât Zoe Davila, are câștig de cauză, încurajată și de regină, care proteja amorul secret al celor doi, până când izbucnește scandalul. Socec notează, în septembrie 1892: „A sărit bomba în aer cu d-ra Elena Văcărescu. A izgonit-o Regele ca pe o servitoare. Păcat că suferă biata Regina Elisabeta – pedepsită de Regele Carol!”³⁵ Pentru toate cele întâmplate, memorialistul o blamează pe Elena Văcărescu, fiindcă a profitat de

³⁰ *Ibidem*, f. 22.

³¹ *Ibidem*, f. 35-36.

³² *Ibidem*, f. 23.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, f. 43.

³⁵ *Ibidem*, f. 52; pentru amănunte privind logodna dintre prințul Ferdinand și Elena Văcărescu – logodnă ținută secret pentru public, dar încuviințată și pecetluită prin schimbarea inelelor în prezența suveranilor – precum și pentru ruperea acesteia, vezi Elena Văcărescu, *Din amintirile Elencuței Văcărescu*, București, Editura Paideia, 2000, p. 97-108, 112-118; pentru scandalul iscat de această idilă, vezi Robert Scheffer, *Orient regal. Cinci ani la curtea României*, București, Editura Saeculum - Editura Vestala, 1997, p. 148-152, 156-167.

Colonelul Alexandru I.V. Socec

Principele Ferdinand luându-și rămas bun de la col. Al. Socec

naivitatea prințului și de idealismul de poetă al reginei pentru a-și atinge scopurile de mărire și un mariaj princiar, ce ar fi avut la orizont tronul țării. El avea o părere foarte proastă despre întreaga familie a domnișoarei de onoare: „Prințul Ferdinand, în a lui naivitate – ca să nu zic prostie – este cu desăvârșire prins de d-ra Helena Văcărescu, demna fiică a lui Enăchiță Văcărescu. Toți Văcăreștii sunt stricați! Theodor, fost Mareșal <al Curții> și Ministru plen<ipotențiar> la Viena este un amoral – cheltuitor și prea puțin serios –, fratele acestuia – o căzătură. Căpitanul Const. Văcărescu, un sifilitic – obraznic, rău crescut și ignorant – Mișu <Claymoor> are o reputație rea – eh, bine – Elena se duce cu ideea de a se căsători cu Prințul Ferdinand”³⁶.

Urmează cununia prințului moștenitor cu principesa Maria de Saxa-Coburg-Gotha. De când sosește în țară, se leagă prietenie între prințesă, Susie Socec și Alecu. Cele două tinere soții, ambele anglofone, se înțelegeau de

³⁶ D.A.N.I.C., fond General Socec Alexandru, dosar 6, f. 50.

minune vorbind în limba maternă. Locotenentul Socec organiza soarele cu muzică, dans, jocuri de societate, pentru tână pereche princiară, la Palat sau la diverse mari familii boierești, precum Suțu, Cesianu, Pherekyde, Cantacuzino-Nababul. El o învață pe Maria să danseze, pentru că aceasta, în afară de „valsul greoi german”, nu cunoștea nici un alt dans³⁷. Prințesa, de abia de 17 ani, era „de o naivitate încântătoare”, vorbea nemțește cu regele și chiar cu prințul Ferdinand, pentru că suveranul nu știa englezește, iar moștenitorul său nu o stăpânea prea bine. Chiar și principesa făcea greșeli, așa cum remarcă, în chip stupefiant, memorialistul: „Dar am observat că și Prințesa face greșeli când vorbește englezește! În general, afară de călărie și ceva pictură nu se simte o-educațiune culturală prea dezvoltată!”³⁸

Susie și Alecu Socec s-au aflat adesea în anturajul prinților moștenitori, la petreceri câmpenești, la cavalcade, în excursii, la dineuri și baluri. În 1895, când Regimentul 4 Roșiori a fost detașat la Câmpina, Maria și Ferdinand veneau zilnic de la Sinaia să îi viziteze la garnizoană sau îi invitau pe ofițeri la dejun sau la dineu, la Peleş³⁹. Se organizau mereu drumeții prin munți și prin păduri, vesele și sprintare, cu picnicuri și muzică. În 1893 și 1894, Alecu Socec a fost însărcinat de rege să se ocupe de balul costumat al Curții, ce avea ca temă secolul al XVIII-lea, perioada Ludovic al XIV-lea, sarcină de care se achită admirabil. Pe 14 februarie 1893 nota în jurnalul său: „Cel d'întâi mare bal la Curte. Am fost însărcinat de M. S. Regele să aranjez eu Cotillonul pentru 120 perechi. Am fost la Viena 3 zile de am cumpărat toate surprizele pentru Cotillon și în seara de 12 februarie s-a dat semnalul începerii la ora 1 fix. Am făcut 6 culori a 20 perechi: roșu, galben, albastru, verde, lila, rose; mi-am ales următorii ca ajutoare: pe sublocotenent George Sutz, sublocotenent Herescu Th., locotenent Pretorian Eraclie și doi civili, Costică Assan și Costică Miclescu. Fiecare purta o eșarfă lată a culoarei care o conducea. Întâi am făcut vreo 10 figuri albe și apoi s-a dat o profuziune de surprize și 10.000 de cocarde în tot soiul de culori, ca să danseze damele și cavalerii cu cine o vrea afară de perechile lor! În timpul Cotillonului, s-au servit două rânduri de supeu cald; iar la 3 ½ am condus pe cele 120 perechi la 6 mese mari, tot pe culori. M.M.L.L. și mai toți care nu dansau Cotillonul au privit cu interes frumosul tablou. Regele mi-a spus de 3-4 ori «Foarte bine. Vă mulțumesc». Un efort colosal a făcut ultima șarjă care am făcut-o în fața M.M.L.L. și odată au îngenunchat 120 perechi ridicând 240 drapele în cele 6 culori! Au trecut două zile și totuși nu se vorbește decât de reușita marelui bal de la Palat»⁴⁰. Pentru balul tematic de anul următor, Socec are și mai mare bătaie de cap pentru că trebuia să coordoneze și

³⁷ *Ibidem*, f. 54 verso.

³⁸ *Ibidem*, f. 55.

³⁹ *Ibidem*, dosar 7, f. 9.

⁴⁰ *Ibidem*, dosar 6, f. 53 verso - 54, 68-69.

coregrafia: participanții au fost învățați să execute, cu toată seriozitatea și corectitudinea, dansurile epocii lui Ludovic al XIV-lea. În acest scop au fost angajați un maestru de balet și unul de muzică pentru repetițiile ce se țineau, de două ori pe săptămână, la Palat. Socec era, în același timp, regizor, scenograf și maestru de ceremonii, coordonând întreaga desfășurare a balului și străduindu-se ca toată lumea să aibă alura specifică secolului al XVIII-lea.

Când a observat că în jurul prințesei s-a adunat o clică de profitori și ariviști care încercau să o monopolizeze, Socec folosește ocazia că Maria i-a cerut o lămurire asupra celor care foloseau titluri nobiliare ca în Occident, pentru a o avertiza asupra pericolului de a se îndepărta de tineret. Acel dialog îi revelă ofițerului inteligența interlocutoarei cu sânge albastru și-i prevede un viitor strălucit în țara peste care urma, la un moment dat, să domnească, eclipsându-și chiar princiarul soț: „Împrejurul Prințesei s-a format o <clică>, care vrea să facă accesul altor muritori dacă nu imposibil, dar f. greu. În primul rând, sunt cei de la Palat care formează o barieră, în al 2-lea rând damele oficiale – ministresele și a câtorva generali; bineînțeles că și eu cu Susie nu eram bine văzuți de <clică>; n-am reacționat înainte de a simți pulsul Principesei – mai era o a 3-a categorie de dame cari aveau aerul să se pue cam pe același picior cu Princesa: erau <princesele> noastre. Cu venirea în țară a Principesei, s-a făcut o nouă recoltă de principii și princese la noi – cari până atunci lăsau acest <predicat> la 2-3. familii: Beizadelei Mitică <Ghica> – Beizadelei Grigore Sturza-Vițelu și lui <Sutzu din Strada Colței>. Acum au început toți Ghiculești, Știrbey, Sutzo, Sturza, Mavrocordat, Roznovanu, Caradja, Mavroyeni, Moruzzi, Calimaki plus conții Văcăresco, Filipesco etc., etc., să-și etaleze blazonul! Or – nu știu cine – dar presupun că chiar Regele a dat Principesei explicațiuni și <ea> mi-a spus: <Cine sunt dintre atâția Prinți și Prințese – echt – veritabile?> Eu i-am spus: <Alteță, toți sunt de f. bune familii – boieri de neam cari se pot compara cu cele mai vechi familii din străinătate însă portul titlului este interzis la noi – și numai tolerat! Unii sunt foarte mulțumiți dacă aud că li se spune <Prinț>, dar cea mai mare parte nu mai țin la titlu decât în străinătate!> Princesa mi-a spus exact următoarele cuvinte: <Ce nu-mi place este că multe dame bătrâne – ministrese și generălese – caută să mă separe de tineretul societății!> Asta era apa pentru moara mea: <Alteță, nu puteți neglija garda veche, dar după câteva fraze îi puteți lăsa – la bufet – Alteța voastră va trăi cu această generație! de ea aveți nevoie – cu ea trebuie să faceți legături trainice. Cei de la Curte sunt schimbători!> <Da – m-a întrerupt – ai dreptate – das sind Kettenhunde>. *Principesa este extraordinar de deșteaptă – își dă imediat de toate seama!* Ea zice: <Eu trebuie să plec – trebuie să fac chiar sacrificii; noi trebuie să jucăm teatru – dar mai am timp până la teatru>.

Este adevărat că Princesa nu neglijează pe nimeni! are un cuvânt amabil sau un surâs, sau o glumă pentru fiecare! *Sunt convins că Princesa va juca un rol*

la noi în țară! El <principele Ferdinand> este mult mai stângaci! Abea găsește cuvintele dar în schimb întrebuițează o mimică foarte variată – *enorm pierde Prințu*<!> *dacă este în apropierea Regelui!*"⁴¹ (subl. A.S.I.).

Aflat mereu în preajma persoanelor de vază, Socec era în măsură să emită păreri despre multe dintre acelea pe care le cunoscuse și care jucaseră ori aveau să joace un rol important în istoria țării. Astfel, fusese în contact cu majoritatea ofițerilor superiori ai vremii și îi judeca, de obicei, critic. Despre generalul Alexandru Candiano-Popescu, – eroul de la Grivița, dar și fostul „republican ploieștean” – care făcuse o inspecție Regimentului 1 Roșiori la Slobozia și locuise chiar la memorialist, pentru că era cel mai bine încartiruit, avea o părere execrabilă: „Ce farsor ordinar! Adevărat țigan din Lipia, ajuns! Revoluționarul de la Ploiești! fost Adjutant Regal!”⁴² Nici locotenent-colonelul Alexandru Averescu nu-i era simpatic și găsea motive să îl critice, dar îi inspira și admirație pentru colosala sa forță de muncă și pentru faptul că era poliglot (vorbea bine italiana și franceza, rusa acceptabil, era capabil să întrețină o conversație simplă în germană și se străduia să învețe engleza): „Un om care trebuie să parvie – este cert!”, conchidea memorialistul⁴³. În 1898, Averescu revenise de curând din misiunea de atașat militar la Berlin – mai precis, fusese rechemat, pentru că acolo încercase să facă spionaj, cerând tinerilor ofițeri români ce făceau stagiu în armata prusacă să-i furnizeze diferite informații. Se adresase exact cui nu ar fi trebuit, locotenentului Alexandru Sturdza, fiul primului-ministru Mitiță Sturdza, ofițer într-un regiment de geniu din gardă care, foarte devotat jurământului depus Kaiserului, nu a voit să-i divulge secretele cerute; ba, și-a informat și tatăl, care l-a rechemat pe Averescu în țară, unde a primit comanda Regimentului 4 Roșiori⁴⁴. (Peste 19 ani, acest tânăr locotenent fidel drapelului german, va deveni colonelul trădător din 1917). Expert călăreț, Socec observase că lui Averescu nu-i prea plăcea să încalece și nici nu călărea bine; noul său superior îi cere să-i procure un cal bun⁴⁵.

Nici despre colonelul Constantin Prezan nu avea o părere bună. În 1900, prințul Ferdinand a avut o aventură amoroasă cu soția acestuia, iar memorialistul răbufnea, indignat, în paginile jurnalului său: „Acest nerușinat pește își vinde muiera pentru a se pune bine cu viitorul Rege! Om practic și prevăzător!”⁴⁶

Dar nici moștenitorul tronului nu avea prea multă stimă și considerație pentru unii generali și ofițeri superiori și nu se sfaia să își expună opiniile în fața aghiotantului său, la cina intimă pe care au avut-o pe 16 aprilie 1890, când detașarea celui din urmă înceta: „Am observat că Prințul are o judecată f. severă în

⁴¹ *Ibidem*, f. 60 verso - 61 verso.

⁴² *Ibidem*, dosar 7, f. 3 verso.

⁴³ *Ibidem*, f. 57.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 47 verso - 48 verso.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 56.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 9, f. 20.

contra a mulți ofițeri generali și superiori! Prințul nu este prost! este f. șiret, foarte sarcastic și are o mare doză de răutate și este extraordinar de <bun> observator. Eu mă feresc grozav să-mi dau opinia – prefer să cumpăr în loc de a vinde!

Prințul are mare stimă de g<enera>lul Arion – adaugă însă, sarcastic – păcat că are o Xantipa de nevastă – de g<enera>l Fălcoianu a zis că este Șef de trib! de g<enera>lul Pillat a zis că este un măcelar, de colonel Jacques Lahovary a zis că este un fel de <general> Boulanger. Astfel, are de fiecare câte o notă critică! Mă întreb cine oare l-a pus la curent cu toate nimicurile și cancanurile! Ah, cancanuri îi plac grozav!”⁴⁷

Această minimalizare și persiflare a comandanților armatei române se datora, într-o mare măsură, admirației fără margini pe care o nutrea principele Ferdinand pentru armata prusacă, în care își începuse cariera ostășească. Totuși, chiar unii dintre foștii camarazi și superiori ai prințului nu aveau o părere prea bună despre pregătirea sa militară, considerând că este superficială și tânărul Ferdinand mai avea încă multe de învățat. În 1897, când Socec, devenit între timp căpitan, ca invitat al prințului Leopold, tatăl lui Ferdinand, la Sigmaringen, a asistat la un „joc de-a războiul” al ofițerilor din Regimentul 123 Grenadiri „Regele Carol” – proprietate a regelui României, care era și comandant onorific – a fost luat deoparte de un general, care i-a atras atenția asupra carențelor din pregătirea militară a prințului moștenitor: „Am fost la <<Kriegspiel>> la Reg. 123 de Grenadier <<König Karl>>. Joc de război – fiecare partid, roșu și albastru, comandat de un colonel: hărțile franceze 1/10.000. Detalii care m-au uimit. În sate cunoșteau firme, cârciumi, nume de proprietari, întindere de moșii, capacitatea productivă a fermelor, cantitatea de alimente din diferite regiuni. Cu toate acestea, cu toată seriozitatea, fumau ofițerii, beau bere sau vin, făceau câte-o glumă, dar esența: imitau realitatea!

Generalul von Lindequist mi-a spus: <<Căpitane, nu te întreb cum ți-a plăcut – am văzut ochii D-tale cum urmăreau tot – și știi ce vreau să știu. Te rog să-i spui Șefului D-tale <prințul Ferdinand> ce ai văzut>>. *Textual*: <<El are mare nevoie să învețe ceva, că nu știe nimic!>> Îmi dau bine seama ce scriu! dar, textual, așa mi-a spus și a adăugat: <<Îl cunosc personal – n-a învățat nimic – ca și frații săi – dar, dacă ți-o spun D-tale, o spun ca voi – care vă iubiți patria voastră – să-l faceți să bea mai puțin și să învețe ceva de la marele său unchi>>”⁴⁸. Este simptomatic faptul că, deși trecuseră 27 de ani de la Războiul Franco-Prusian, ofițerii germani considerau tot Franța ca principal inamic al țării lor și, de aceea,

⁴⁷ *Ibidem*, dosar 6, f. 41 verso.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar 7, f. 29 verso - 30.

Dna Harlan-Price

se exersau în acel minuțios joc de război tot pe harta ei, deținând informații detaliate care l-au impresionat în așa mare măsură pe ofițerul român. Aceste repetiții tactice aveau să-și arate utilitatea pentru trupele germane peste 17 ani, când avea să se declanșeze războiul mondial.

Prin poziția sa de comandant al gărzii de onoare, ca și prin specializările și delegațiile oficiale în străinătate, în care a fost trimis, Socec avusese privilegiul să se afle adesea în preajma capetelor încoronate ale Europei, fapt cu care se mândrea foarte mult. Când fusese la școala de cavalerie de la Viena avusese

cinstea de a-i răspunde împăratului Franz Joseph la câteva întrebări, când acesta vizitase pe ofițerii români aflați la specializare; împăratul îi apreciasse chiar uniforma de jandarm călare, care semăna cu una similară din armata austriacă⁴⁹. Invitat de multe ori la dineuri de gală și baluri la Hofburg, are prilejul să-l cunoască pe arhiducele Rudolf, moștenitorul tronului Austro-Ungariei, și acesta să-i arate multă simpatie și chiar să se informeze de la ofițerul român despre diverse

⁴⁹ *Ibidem*, dosar 5, f. 3-4.

personalități bucureștene, pe care ținea să le cunoască într-o eventuală vizită în capitala României⁵⁰.

O mare admirație îi stârnea lui Socec principele Leopold de Hohenzollern, fratele regelui Carol și tatăl prințului moștenitor Ferdinand. Atât de entuziasmat a fost de personalitatea distinsă și de manierele alese ale acestui principe atunci când i-a fost oaspete, în august 1897, la Sigmaringen, încât îl considera superior multor altor monarhi europeni: „Principele Leopold este cel mai cavaleresc om din Europa după Împăratul Frantz Josef! Repet: cel mai cavaler din Europa. Cine n-a cunoscut pe acești doi mari Segnori – și pe alții pentru a putea face o comparație – nu-și poate închipui cine este Principele Leopold – bineînțeles ca personaj <este> mult mai șters decât marele și puternicul monarch Frantz Josef! Am cunoscut pe Regele Saxoniei, pe toți arhiducii, pe Regele Leopold <al Belgiei>, pe Milan <al Serbiei>, pe Prințul Alexandru de Battemberg, pe Prințul Ferdinand al Bulgariei și mulți alți mari Segnori. Acum pe Regele Wilhelm II al Württembergului, tot un jovial, bun, afabil – dar acel nu știu ce, acel aer cavaleresc inimitabil – l-am găsit la Împăratul Frantz Josef și la Prințul Leopold!”⁵¹

Alexandru Socec s-a aflat și în preajma țarului Nicolae II, cu ocazia vizitei acestuia la Constanța, pe 1 iunie 1914, însă nu a făcut nici un comentariu la adresa persoanei sau anturajului imperial. În calitatea sa de comandant al Comandamentului 5 teritorial, a avut în grijă securitatea înaltului oaspete, fiind în contact cu poliția secretă rusă ce-și trimisese reprezentanții, anticipat, la Constanța. Socec face parte chiar din escortă, călărind în partea stângă a trăsurii în care se aflau regele și țarul; apoi, la paradă, conduce cele cinci regimente de cavalerie care defilau prin fața autocratului Rusiei. A fost decorat atunci cu Marele Cordon al Ordinului „Sf. Stanislas”⁵². Pe lângă notele din jurnal, aceste informații au fost consemnate și pe marginea meniului de la dineul oferit în cinstea țarului și a suitei sale, în aceeași seară, meniu frumos imprimat pe care memorialistul l-a lipit la începutul caietului de însemnări zilnice.

Cei pentru care Socec avea o imensă admirație – venerație chiar – erau regele Carol I și regina Elisabeta. Pentru el, ei erau modele ideale, întruchipări ale perfecțiunii ce nu sufereau vreo critică, vreo ironie sau observație defavorabilă. Când îl observa în grupul ofițerilor, suveranul îl onora cu câte o vorbă bună sau o încurajare, iar regina se întreținea mai îndelung cu el pe probleme muzicale sau literare. Memorialistul era impresionat de cultura vastă și calitățile de poliglotă pe care le avea Carmen Sylva: „Regina vorbește, afară de limba maternă, o românească pură, clară și aleasă, franțuzește, englezește, italienește și pricepe limba olandeză. Regina are o vastă cultură literară – un dar poetic – o

⁵⁰ *Ibidem*, f. 25, 33.

⁵¹ *Ibidem*, dosar 7, f. 29.

⁵² *Ibidem*, dosar 10, f. 1, 23, 24.

Dl. James Price

armată, iar armata îl iubea. Pentru ca soldații să-l simtă aproape de ei, suveranul a reluat obiceiul de a merge de Paște la cazarmă, pentru a serba Învierea Domnului alături de trupe. Pe 21 mai 1888, Socec nota în jurnal: „Era înaintea vreme un obicei tradițional ca Vodă să ciocnească ouă roșii cu soldații în noaptea de Paști – Regele reintroduce bunele tradiții! El a fost primit de ofițeri și trupă cu un entuziasm de nedescris – *entuziasm veritabil, nu comandat!* Aceasta putem aprecia noi mai bine pentru că trăim cu soldații la un loc! *Regele și Regina sunt*

inimă de aur și dulceața sentimentelor nobile ca o fată de pension – francă și naivă”⁵³. Adesea revenea cu aprecieri la adresa reginei, chiar dacă regreta că aceasta nu avea o arie mai largă în care să își exercite pasiunile și aptitudinile, fapt ce se repercuta asupra credulității ei, de care mulți profitau fără scrupule: „<regina Elisabeta> este incontestabil o femeie superioară – de o inteligență remarcabilă și o inimă de aur – însă de o naivitate în toate privințele, care se explică numai cu faptul că orizontul de activitate al Reginei a fost și este enorm de restrâns”⁵⁴.

Regele se ocupa îndeaproape de

⁵³ *Ibidem*, dosar 5, f. 61.

⁵⁴ *Ibidem*, dosar 10, f. 3 verso.

iubiți de soldați”⁵⁵ (subl. A.S.I.). Înainte de a pleca de la masa festivă de Paște, pe la 3 ½ dimineța, suveranul i s-a adresat, cu multă afabilitate, lui Socec. Peste nouă ani, în mai 1897, când a vizitat Regimentul 4 Roșiori la Câmpina și a asistat la o aplicație condusă de prințul moștenitor, la plecare, după dejunul simplu și scurt luat cu ofițerii, i se adresează și lui Socec, făcând aluzie la răzvrătirea sa din 1894, când demisionase din cauza nedreptăților făcute la avansări : „Am uitat tot; dar nu uitați că Suveranul vostru trebuie să știe tot!”⁵⁶ Aceasta arată că regele avea o memorie foarte bună. Tot atunci, la gară, înainte de a părăsi Câmpina îndreptându-se spre Sinaia, regele s-a întreținut cu pictorul Nicolae Grigorescu și cu savantul B.P. Hașdeu, personalități de seamă care aveau reședințe în acea localitate.

Pe lângă memoria prodigioasă, suveranul era și deosebit de bine informat și prevăzător, anticipând diverse situații. Socec a fost uimit de faptul că regele se gândise până și la ordinea în care trebuiau purtate decorațiile, în funcție de importanța lor. Când se dusesse la Palat, tocmai pentru a-i prezenta o propunere în acest sens, avea să fie surprins că Marele Căpitan făcuse deja un proiect definitiv de regulament pentru portul ordinelor și medaliilor. Mai mult, generalului i-a fost făcută o surpriză când chiar regele i-a oferit medalia campaniei din Bulgaria, din 1913, și i-a relatat că el fusese autorul compoziției acelei distincții: „Ca de obicei, am fost duminica trecută la M. S. Regele pentru a prezenta raportul și diferite alte cestiuni. M. S. Regele îmi întinde o mică cutie: <<Primiți de la Regele Dv. o amintire – Medalia <<Avântul Țărei>>, care va memora Campania noastră în Bulgaria. (Eu mi-o procurasem deja din comerț.) Ați contribuit cu multă activitate la întreaga mea operă>>.

Eu: <<Este foarte bine chibzuită medalia – simbolizează toată existența noastră!>>

Regele: <<Ah, da. Eu am combinat-o personal, fiecare detaliu! Curioși oameni! Cu de-a sila au vrut să-mi impună tot felul de semne și figuri alegorice! Eu am pus tot la sertar și am făcut așa cum cred eu! Și panglica am compus-o eu! A doua medalie o veți da soției Dv.>>

După această scurtă conversație, am prezentat Regelui o listă în care am orânduit portul decorațiilor și medaliilor.

Regele: <<Ah, da – f. bine – dar iată, m-am gândit că fiecare poartă după gustul său insignele >> – zicând aceasta îmi înmânează o listă scrisă de mână „Sa cu următoarele ordine (...)

Încă o dovadă că acest Rege se gândește la toate!”⁵⁷

Pe 24 martie 1914, în cadrul unei întrevederi similare, regele îl anunța pe Socec de promovarea sa în fruntea proaspăt-înființatului Comandament 5 teritorial,

⁵⁵ *Ibidem*, dosar 5, f. 97.

⁵⁶ *Ibidem*, dosar 7, f. 7.

⁵⁷ *Ibidem*, dosar 10, f. 10-11.

cu sediul la Constanța. Generalul a fost deosebit de flatat, iar când a primit, în chip oficial, numirea a dat frâu liber, în notele sale zilnice, recunoștinței față de suveran: „Sunt numit Comand<antul> Comandamentului 5 teritorial – este o mare cinste care mi se face, nu mă pot plânge; cariera mea în armată s-a făcut cu câteva momente grele din cauza invidiilor, dar bunul Dumnezeu nu m-a părăsit și, *până în ultimul moment al vieții mele nu voi uita să slăvesc pe marele meu Rege Carol I, care m-a cinstit cu bunăvoința Lui în atâtea rânduri*”⁵⁸. (subl. A.S.I.).

O atmosferă de nesiguranță generală domnea peste tot, o dată cu izbucnirea războiului mondial. Prințul Ferdinand se interesa de moralul și simpatiile trupe și ofițerilor și, pe 30 august 1914, îi cerea lui Socec informații, dar și-a pierdut cumpătul când acesta i-a relatat că un alt general, George Georgescu, aflat la comanda Corpului 5 Armată, era un germanofob convins: „M-a întrebat prințul Ferdinand cum sunt simpatiile în armată ?”

Eu: <<Alteță Regală, eu nu prea stau de vorbă cu militarii ‘asupra acestui obiect!’>>

A.S.R.: <<Dar curentul general între ofițeri?>>

Eu: <<În general, corpul ofițeresc simpatizează pentru armata franceză – stimează mult armata germană, însă disprețuiește pe cea austro-ungară>>.

A.S.R.: <<Dar pe ruși?>>

Eu: <<Mi se pare că rușii nu sunt iubiți, însă temuți! Românul are un fel de respect de tăvălugul rusesc>>.

A.S.R.: <<Dar G<enera>lul Georgescu ce face?>>

Eu: <<Acela – mănâncă la dejun 3 nemți și seara 4!>>

A.S.R.: <<Înțeleg să nu iubească pe germani, dar nu înțeleg să înjure ca un surugiu o întreagă nație. Țăruia am să-i iau comanda – l-aș împușca>>.

N-am mai zis nimic ca să nu măresc furia Prințului Ferdinand – cu toate că generalul Georgescu, comandantul Corpului 5 de Armată, nici nu merita o menajare; un farsor incapabil, un individ fără caracter, un parvenit al intervențiilorlor diferiților protectori cari ascultau lingușirile acestui fecior de cărciumar”⁵⁹.

La așa o explozie de mânie – fapt ce evidenția simpatiile nedisimulate față de Puterile Centrale chiar în acele momente critice pentru țară –, era firesc ca moștenitorul tronului să nu inspire prea multă încredere. Boala suveranului agravându-se, Socec avea toate motivele să fie neliniștit pentru soarta țării, așa cum nota pe 21 septembrie 1914: „Sănătatea Regelui Carol lasă de dorit. Sunt sigur că contribuie mult la starea lui enorma enervare care-L sbuciumă. Lupta Lui între iubire către țara care a condus-o de 48 de ani și legăturile sale cu

⁵⁸ *Ibidem*, f. 14 verso.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 33; puțin mai înainte, Socec observase că prințul Ferdinand are puternice simpatii pentru nemți: „(...) Prințul Moștenitor este cu trup și suflet germanofil – de altfel nici nu ascunde simpatiile sale pentru nemți”. (f. 31 verso)

Puterile Centrale! Eu am însă credința că Regele va sfârși prin a merge contra Austro-Germaniei – sau abdică!

*Mă tem mai mult de Prințul Ferdinand – însă pe el îl va schimba Principesa Maria. El n-are nici o voință bine stabilită*⁶⁰. (subl. A.S.I.).

Deoarece era, după cum s-a văzut, un apropiat al tronului care se bucura de încrederea și aprecierea suveranului, este de înțeles că, la vestea decesului acestuia, Socec să fie zdrobit de durere. Pe 27 septembrie, când a primit știrea, nu a consemnat în jurnal decât câteva rânduri fugare, fiind prea tulburat ca să scrie mai mult: „O veste îngrozitoare ne sosește din Sinaia – A murit Regele Carol! N-am puterea de a concepe această nenorocire! Aștept noutăți, detalii și ordine!”⁶¹ Ziua următoare revine cu detalii despre acest trist eveniment și notează zvonurile de sinucidere care circulau în oraș. Cuvintele sale de nedezmintită admirație pentru marele dispărut, cu accente când lirice, când dramatice, îl relevă ca pe un abil mânuitor al condeiului: „Vestea morții Regelui Carol a produs asupra lui Susie și asupra mea cea mai cumplită durere! Toată lumea, mari și mici, bogați și săraci, sunt copleșiți de o tristețe profundă, adânc simțită, ca la pierderea unui părinte iubit!

Se șoptește că l-au otrăvit – sau că s-a otrăvit – nobilul suflet de Monarch, pentru a dispăre în aceste momente grele și grave pentru patria sa adoptivă! Se șoptea că lupta între iubirea care o avea pentru România nouă, creată de El, și cinstea cuvântului regal dat vechilor Săi aliați și amici. I-a dat otrava în mână ca să nu mai fie un obstacol în calea României, care va fi fericită dacă va lua parte la acest mare război care s-a deslănțuit! Așa vorbea lumea! Dar eu nu cred! Eu cred că marele suflet al iubitului nostru Rege era grav rănit; trupul lui slăbit de ani, de muncă încordată, de griji și de lupte morale n-a mai putut rezista loviturilor crude!

Este fără îndoială că Regele Carol a fost convins de biruința germanilor – și, totuși, ideea că întregul său popor este în contra unei alianțe cu Puterile Centrale i-a zdruncinat toată firea așa de cumplit, încât s-a stins – ca un sfânt în fața lui Dumnezeu Atotputernicul; Regele Carol, un demn descendent al unui neam străvechi – a crescut în spiritul tradițional de cinste și corectitudine a vechilor Hohenzollerni, cari au slăvit timp de secole iubirea și stima de Neam! <<Nihil Sine Deo>> I-a fost deviza! Și acolo unde tronează sublima Dumnezeire! acolo unde ochiul se ridică smerit spre Atotputernicia lunei, acolo unde credința în preceptele lui Christos conduce orice act, orice cugetare, acolo nu încapă nici minciuna, nici înșelătoria! Regele Carol credea în Dumnezeu și nu voia să stea în fața lui Dumnezeu mincinos!

Mândru că și-a îndeplinit misiunea în noua sa patrie – în mult iubita lui <<România>> –, unde a muncit fără preget o viață întreagă în cea mai desăvârșită curățenie a sufletului și gândului său nobil, și-a revărsat toată iubirea, toată grija, asupra poporului român. Dar totuși nu se stinsese în inima sa dragostea pentru

⁶⁰ *Ibidem*, f. 35.

⁶¹ *Ibidem*, f. 35 verso.

<<Schwabenland>> și atunci natura de elită a marelui dispărut, slăbită de ani și griji, n-a mai putut rezista. A murit la timp – și-a răscumpărat dragostea poporului său cu moartea. Dumnezeu a vrut să rămâie Marele Rege al Românilor! Întregul popor român, fără deosebire de credință, a păstrat Marelui Domnitor recunoștință și iubire!”⁶²

La finalul acestui paragraf, memorialistul a lipit o imagine decupată dintr-un ziar cu regele Carol I pe catafalc, îmbrăcat în uniformă de general, de mică ținută, cu decorații de război și doar marile plăci ale „Stelei României” și „Crucii de Hohenzollern” pe piept, așa cum dispusese în testament.

În paginile următoare sunt descrise, succint, atmosfera solemnă de la funeralii, durerea reginei Elisabeta – care îi îndemna pe apropiați să-și mai privească o dată comandantul și părintele plecat dintre cei vii –, demnitatea noii regine și lacrimile noului rege: „Pentru întâia oară am văzut în țara noastră un serviciu oficial în care s-a petrecut totul cu o desăvârșită ordine – sau aproape cu o desăvârșită ordine! Regina Elisabeta ne-a spus la vreo câțiva care stam lângă ea: <<Uitați-vă la părintele Vostru care V-a iubit! Nu-l veți mai vedea pe Marele Domn>>. Era desfigurată de durere sărmana Regină. Multă prestanță – cu înalt tact și demnitate – a arătat tânăra Regina Maria și – dacă aș crede în sinceritatea lacrimilor Regelui Ferdinand – aș zice că părea zdruncinat!”⁶³

Cu tot golul lăsat în urma sa de defunctul suveran, Alexandru I. V. Socec are curajul să spere în puterea urmașului acestuia de a fi la înălțimea așteptărilor și a momentelor grele ce aveau să urmeze, încrezător fiind în contribuția regalei consoarte în a-i diriguia deciziile majore pe care trebuia să le ia: „Noul Rege Ferdinand I s-a urcat pe tronul României în momente grele – dar eu nu mă tem de vreo complicație neprevăzută pentru că am mare încredere în inteligența Reginei Maria! Regina Maria are o inteligență practică, englezească, amestecată cu șiretenia și iscusința celor de la Saxa-Coburg-Gotha! Dublu din acest neam – are cui semăna!”

Aceia care cred că Regele Ferdinand era prost se înșală amarnic! Nu este prost deloc – din contra, el are multe cunoștințe, este enorm de șiret și are o enormă putere de a se preface – el singur mi-a spus-o, demult, că știe să joace teatru ca un actor – plânge când vrea – are o <<Ehränen drüse>>. Ce-i lipsește cu desăvârșire este voința energetică – care nu trebuie confundată cu <<încăpățânarea>> – însă energia o are Regina Maria pentru amândoi!”⁶⁴

La marea lovitură a pierderii suveranului iubit s-a adăugat o alta: moartea subită a soției, pe 1 noiembrie 1914, în urma unei răceli care o ținuse la pat doar trei zile⁶⁵. La atât de scurt interval dispăruseră din viața lui Alexandru Socec

⁶² *Ibidem*, f. 35 verso - 37.

⁶³ *Ibidem*, f. 37 verso.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 38.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 39 verso.

două ființe pentru care nutrea cele mai fierbinți sentimente: regele, pentru care păstra o dragoste filială, împletită cu stima și respectul militar pentru superiorul plin de experiență și de intenții bune, și adorata sa soție, Susie, micuța americană strămutată din Philadelphia pe plaiurile românești, împărțind cu el atât viața plicticoasă de garnizoană, cât și bucuriile luxului vacanțelor în străinătate sau rafinamentul saloanelor și balurilor Curții. Socec era zdrobit. Cu dispariția suveranului și a soției, luase sfârșit o epocă de care fuseseră legate tinerețea și fericirea sa. Peste doi ani, România avea să se angajeze în Marele Război, iar cariera memorialistului urma să se încheie în mod dramatic.

Fidel promisiunii ce și-o făcuse, a continuat să-și scrie impresiile zilnice până la moarte, lăsând posterității un document de mare valoare. Pe 10 martie 1887, consemna profesiunea sa de credință: „Poate, dacă-mi va da Dumnezeu viață, voi nota fapte mai importante – cari după 50-60 de ani, sau poate mai târziu, când nu mai trăiește nimeni din generația mea – ar indica în ce mediu trăia lumea cu 100 ani înapoi!”⁶⁶ Opera lui Alexandru I.V. Socec și-a atins scopul: din paginile jurnalului său prinde contur, cu pregnanță, epoca de glorie și mândrie națională a domniei regelui Carol I.

⁶⁶ *Ibidem*, dosar 5, f. 79.